

Natalia Tomczak¹, Bartłomiej Sroka², Bartosz Piziak³

BADANIA *FORESIGHT* W PROGRAMOWANIU LABORATORIÓW MIEJSKICH (*URBAN LABÓW*) W POLSKICH MIASTACH

Streszczenie

W artykule dokonano analizy komplementarności dwóch metod wspierających zarządzanie rozwojem miast – *foresight* i laboratoriów miejskich (*urban labów*). Zrealizowane badanie *foresight* posłużyło do określenia możliwych kierunków rozwoju laboratoriów miejskich w Polsce w oparciu o megatrendy rozwojowe wskazane w koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Artykuł odnosi się do luki badawczej dotyczącej integracji tych podejść w politykach publicznych, prezentując studium przypadku programu *Urban Lab – Miasto dla Młodych*, którego celem było zaprojektowanie i wdrożenie laboratoriów miejskich aktywnie angażujących do działania młodych mieszkańców miast, jako odpowiedź m.in. na pogłębiający się kryzys demograficzny w Polsce i migrację osób młodych do ośrodków metropolitalnych.

Słowa kluczowe: *foresight*, *urban lab*, *living lab*, polityka miejska, inteligentne miasto, kurczenie się miast

Wstęp

Metodyka *foresight* i „miejskiego laboratorium” może służyć jako ramy dla administracji samorządowej w reagowaniu na współczesne wyzwania w rozwoju miast. Obie metody kładą nacisk na angażowanie interesariuszy i innowacyjne rozwiązywanie problemów, ale stosują odrębne podejścia i techniki, z jednej strony prototypowania i testowania pomysłów w laboratorium miejskim, a z drugiej prognozowania przyszłości w przypadku *foresight*. Cechą wspólną tych metod jest przewidywanie i lepsze przygotowanie się na nadchodzące zdarzenia.

¹ E-mail: nataliatomczak40@gmail.com.

² Instytut Rozwoju Miast i Regionów, e-mail: bsroka@irmir.pl, ORCID: 0000-0001-6910-3073.

³ Instytut Rozwoju Miast i Regionów, e-mail: bpiziak@irmir.pl, ORCID: 0000-0003-1123-8674.

Artykuł wypełnia lukę badawczą, która łączy metodykę *foresight* zaproponowaną przez M. Vinnari i P. Tapio⁴ i programowanie laboratoriów miejskich w kontekście wsparcia miast. Służy też jako podsumowanie procesu opracowywania programu rządowego *Urban Lab – Miasto dla Młodych*⁵, mającego na celu utworzenie modelowych *urban labów* włączających młodych ludzi we współzarządzanie w miastach kurczących się. Jest to również podsumowanie pilotażowego projektu wdrożenia *urban labów* w Polsce realizowanego w latach 2019–2021⁶. Metodyka *foresight* w tworzeniu polityk sektorowych czy programów pomocowych jest stosunkowo nowa w Polsce⁷. Jego pierwsze powszechne zastosowanie miało miejsce w Koncepcji Rozwoju Kraju 2050⁸.

Obserwacja funkcjonujących laboratoriów miejskich pokazuje rzeczywiste, iteracyjne zaangażowanie użytkowników, głównie poprzez warsztaty kreatywne, badania eksploracyjne oraz prototypowanie i testowanie rozwiązań⁹. Działania laboratoriów miejskich charakteryzują się współtworzeniem, zorientowanym na użytkownika. Jednak niekiedy, poprzez złożoność procesów, ich długotrwałość, mogą prowadzić do spadku motywacji i wypalenia uczestników¹⁰. Tworzenie *urban labów* to budowanie konsensusu przy zaangażowaniu wielu interesariuszy i ekspertów. Jest to proces wieloetapowy, a hybrydowe metody jakościowo-ilościowe są wsparciem w podejmowaniu przez władze miejskie decyzji. Istotne jest tutaj wykorzystanie nauki o zarządzaniu i symulacji, aby przeciwstawić rygor partycypacyjny stylowi laboratoriów miejskich¹¹.

⁴ M. Vinnari, P. Tapio, *Is Futures Studies a Scientific Discipline? – Who Cares as Long as the Food is Good!*, Futures Conference, <https://futuresconference2013.wordpress.com> (12.06.2025).

⁵ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej we współpracy z Instytutem Rozwoju Miast i Regionów zaprasza do udziału w pilotażowym projekcie „Urban Lab – Miasto dla Młodych” na lata 2024–2029, online: Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich, <https://www.pomoctechniczna.gov.pl>, 13.05.2024 (21.06.2025).

⁶ B. Piziak, M. Bień, *Jak zrobiliśmy urban lab. Wnioski i rekomendacje z pilotażowego wdrożenia w Gdyni i Rzeszowie*, Kraków–Warszawa 2021, s. 63.

⁷ M. Cybulska, W. Dziemianowicz, *Po prostu foresight! W kierunku dojrzałości strategiczno-foresightowej samorządów*, Warszawa, 2024, s. 188.

⁸ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Załącznik II do projektu KRK 2050: Metodyka opracowania KRK 2050, Warszawa, 2024, s. 17.

⁹ B. Piziak [i in.], *Exploring Urban (Living) Labs: A Model Tailored for Central and Eastern Europe's Context*, “Sustainability”, 2023, nr 15 (16), s. 12556.

¹⁰ B. Ley [i in.], *At Home with Users: A Comparative View of Living Labs*, “Interacting with Computers”, 2015, nr 27 (1), s. 21–35; C. Ogonowski [i in.], *Designing for the Living Room: Long-Term User Involvement in a Living Lab*, “CHI 2013: Changing Perspectives, Paris, France”, 2013, s. 1539–1548.

¹¹ J. Karlsen, *Design and application for a replicable foresight methodology bridging quantitative and qualitative expert data*, “Eur J Futures Res”, 2014, nr 2 (40), s. 40;

***Foresight* rozwoju laboratoriów miejskich**

Przeprowadzone badanie *foresightowe* przyjmuje średniookresowy horyzont czasowy do 2040 roku. Metodyka badania obejmowała kilka etapów. Najpierw przeprowadzono diagnozę obecnego stanu, stosując metodę delficką¹². W badaniu udział wzięło 15 osób, pracowników Urban Lab Gdynia i Urban Lab Rzeszów oraz niezależnych ekspertów. Dokonano charakterystyki uwarunkowań i zbadano ich potencjał do praktycznego zastosowania. Wynikiem tej analizy była lista czynników wewnętrznych, czyli zalecanych działań, które laboratoria miejskie mogą podjąć w przyszłości, aby zwiększyć swoją skuteczność i innowacyjność. Następnie przeprowadzono analizę czynników zewnętrznych, opartą na publikacji *Megatrendy społeczno-gospodarcze w kontekście Koncepcji Rozwoju Kraju 2050*¹³. Kolejna faza badania polegała na opracowaniu scenariuszy rozwoju laboratoriów miejskich w Polsce. Metoda ta pozwala na wieloaspektowe rozpoznanie różnych, równoległych ścieżek rozwoju¹⁴. Do przygotowania scenariuszy wykorzystano macierze scenariuszowe 2x2, w których kluczową rolę odgrywają zmienne o wysokim poziomie niepewności i istotności¹⁵. Metoda ta służy identyfikacji dwóch głównych sił napędowych mających największy wpływ na przyszły kształt badanego zjawiska¹⁶. Tworzą ramę analityczną dla czterech spójnych i wzajemnie się wykluczających scenariuszy. Powstałe scenariusze przedstawiają prawdopodobne trajektorie ewolucji *urban labów* w Polsce w perspektywie średnioterminowej, zorientowanych na wdrożenie.

A. Skulimowski, *A Foresight Support System to Manage Knowledge on Information Society Evolution* [w:] *Social Informatics. Lecture Notes in Computer Science*, red. K. Aberer [i in.], Berlin 2012; B. Piziak [i in.], *op.cit.*

¹² A. Skulimowski, D. Kluz, *Wielorundowa analiza delficka jako narzędzie grupowe do wspomagania decyzji*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2016, s. 70–97; F. Hasson, S. Keeney, H. McKenna, *Revisiting the Delphi technique – Research thinking and practice: A discussion paper*, „International Journal of Nursing Studies”, 2025, nr 168, s. 105119.

¹³ W. Dziemianowicz, I. Jurkiewicz, *Megatrendy społeczno-gospodarcze w kontekście Koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy światowe*, Warszawa–Kraków 2023.

¹⁴ A. Klasik, *Studia prospektywne i analiza strategiczna* [w:] *Planowanie strategiczne*, red. A. Klasik, Warszawa 1993; R. Ramirez, A. Wilkinson, *Strategic Reframing*, Oxford University Press, Oxford 2018.

¹⁵ K. van der Heijden, *Planowanie scenariuszowe w zarządzaniu strategicznym*, Kraków 2000.

¹⁶ G. Wright, R. Bradfield, G. Cairns, *Does the Intuitive Logics Method – and Its Recent Enhancements – Produce ‘Effective’ Scenarios?*, „Technological Forecasting and Social Change”, 2012, nr 80 (4), s. 631–642; M. Piskórz, M. Stokowski, *Foresight Edu. Wprowadzenie do pracy z przyszłością*, b.m.w. 2025.

Z perspektywy badań *foresightowych* najbardziej istotne są dychotomiczne czynniki, które charakteryzują się dużym i niskim prawdopodobieństwem wystąpienia. Reprezentują one nieoczekiwane wydarzenia – mało prawdopodobne, ale mogące zmienić badany trend. W kontekście megatrendów społeczno-ekonomicznych zawartych w Koncepcji Rozwoju Kraju 2050¹⁷ rozpatrywane są 2 istotne trendy: „autonomia miast jako siła napędowa rozwoju obszarów miejskich” oraz „rola systemu edukacji w kształtowaniu kluczowych kompetencji”.

Autonomia miast jako siła napędowa ich rozwoju (pozytywny, rosnący trend)

Rosnąca autonomia miast rozumiana jest jako rosnące dążenie do niezależności samorządów od władz krajowych i wzrost ich znaczenia w kreowaniu wzrostu gospodarczego. Obrazuje to metropolizację i tworzenie powiązań globalnych między miastami¹⁸. Jest to trend wzrostowy, mając na uwadze spadek wpływu politycznego Europy w świecie i jednocześnie wzrost znaczenia geopolitycznego Azji¹⁹. W odpowiedzi na te zmiany laboratoria miejskie są dobrze przygotowane do adaptacji rozwiązań w lokalnej skali, kładąc nacisk na samowystarczalność i potencjał endogeniczny.

W tym kontekście celem *urban labów* jest wzmocnienie rozwoju lokalnego i poprawa jakości życia mieszkańców. Można to osiągnąć poprzez wspieranie lokalnego rynku zatrudnienia, przedsiębiorczości i rozbudowę infrastruktury naukowej i badawczej. Kluczowa jest aktywna współpraca różnych aktorów, włączenie przedsiębiorców, szkolnictwa. Zjawisko autonomii miejskiej należy również analizować w odniesieniu do trendów demograficznych. Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 r. spodziewany jest znaczny spadek populacji polskich miast. Muszą zatem przygotować się one na tę zmiany dodatkowo stymulowane przez proces suburbanizacji²⁰. Miasta, które według prognoz zostaną naj-

¹⁷ W. Dziemianowicz, I. Jurkiewicz, *op.cit.*

¹⁸ D. Pumain, F. Moriconi-Ebrard, *City size distributions and metropolisation*, „GeoJournal”, 1997, nr 43, s. 307–314; R. Cardoso, E. Meijers, *Metropolisation: the winding road toward the citification of the region*, „Urban Geography”, 2020, nr 42 (1), s. 1–20; R. Ramirez, A. Wilkinson, *Strategic Reframing*, Oxford 2018; T. Gonçalves, J. Borzacchiello da Silva, E. de Araújo, *From Urbanization to Metropolization: A Conceptual Approach*, „Sociedade & Natureza”, 2024, nr 36 (1).

¹⁹ W. Dziemianowicz, I. Jurkiewicz, *op.cit.*

²⁰ B. Sroka, *Dychotomia procesu urbanizacji, czyli rozlewanie miast kurczących się w kontekście systemu planowania przestrzennego*, Kraków–Warszawa 2021.

bardziej dotknięte – Łódź, Poznań, Katowice, Bydgoszcz i Lublin – skorzyszczałyby szczególnie na obecności laboratoriów miejskich lub podobnych podmiotów zaangażowanych w inicjatywy związane z zarządzaniem procesem utraty mieszkańców i drenażu mózgów²¹.

Oczekuje się stworzenia bardziej lokalnego i włączającego interesariuszy modelu zarządzania miastem, proaktywnego kształtowania polityk sektorowych i realizacji projektów miejskich. Ten trend dotyczy laboratoriów miejskich działających w dużych polskich obszarach metropolitalnych, gdzie przewiduje się najszybszy postęp autonomii²². Laboratoria miejskie mogą aktywnie budować samorządność poprzez oddolne inicjatywy, takie jak programy szkoleniowe wzmacniające kapitał społeczny, tworzenie powiązań pomiędzy inwestorami a samorządem lokalnym, relacji między różnymi interesariuszami. Kluczowa funkcja laboratorium to diagnozowanie wyzwań stojących przed miastem oraz potrzeb mieszkańców i zjawisk zachodzących w przestrzeni społecznej i fizycznej miasta. Laboratoria miejskie mogą prowadzić badania nad strategiami zarządzania i politykami miejskimi.

Rola systemu edukacji w rozwijaniu kluczowych kompetencji (pozytywny, rosnący trend)

Poziom kompetencji cyfrowych w danej populacji wskazuje na gotowość społeczeństwa do dostosowania się do transformacji cyfrowej, co w przypadku Polski odbiega od średniej Unii Europejskiej. Budzi to obawy w świetle prognoz przewidujących rosnące znaczenie systemu edukacji w budowaniu kompetencji wymaganych przez rynek pracy²³.

Urban laby mogą odegrać ważną rolę w rozwiązywaniu tego wyzwania poprzez ukierunkowane działania warsztatowo-szkoleniowe, mające na celu podnoszenie kompetencji, *hackathony* czy tematyczne grupy robocze integrujące pracodawców z sektorem edukacyjnym. Wsparcie kompetencji cyfrowych w ramach *urban labów* to zarówno dialog międzypokoleniowy,

²¹ P. Śleszyński, *Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*, „Przegląd Geograficzny”, 2017, nr 89 (4), s. 565–593; K. Janas, K. Piech, P. Trzepacz, *Współczesne i prognozowane przemiany ludnościowe polskich miast* [w:] *Przemiany demograficzne miast Polski. Wymiar krajowy, regionalny i lokalny*, red. R. Krzysztofik, Warszawa–Kraków 2019, s. 23–40.

²² Ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim, Metrolab GZM, <https://metropoliagzm.pl> (20.05.2025).

²³ J. Runge, A. Runge, *Mechanizm konkurencyjnego rynku pracy jako cecha rozwoju demograficznego* [w:] *Przemiany demograficzne miast Polski...*, s. 183–194; W. Dziemianowicz, I. Jurkiewicz, *op.cit.*

ale także rozwiązywanie problemów przy zastosowaniu nowych technologii cyfrowych, a ponadto lokalne budowanie gospodarki cyfrowej przez tworzenie narzędzi cyfrowych, inteligentnych rozwiązań i ich testowanie w środowisku miejskim. Działania te pozycjonują laboratoria miejskie jako strategicznych aktorów w promowaniu edukacji włączającej, budowania kompetencji i poruszania się po środowiskach wirtualnych, takich jak *metaversum*.

Scenariusze rozwoju laboratoriów miejskich w Polsce do 2040 roku

Badanie *foresightowe* ujawnia, że *urban laby* działają w oparciu o różne modele angażowania interesariuszy, od szerokiej współpracy z wieloma aktorami miejskimi po ukierunkowaną interakcję z określonymi grupami użytkowników. Ich działania obejmują szerokie spektrum tematyczne, w tym współpracę naukową z ekspertami, promocję przedsiębiorczości i mikrointerwencje w fizycznych przestrzeniach miejskich. Ponadto laboratoria miejskie często podejmują funkcje wykraczające poza ich pierwotne założenia projektowe, elastycznie dostosowując się do potrzeb kontekstowych. Lokalizacja przestrzenna także znacząco decyduje o zaangażowaniu publicznym, a dostępność i widoczność wpływają na zainteresowanie oraz uczestnictwo mieszkańców. Model organizacyjny – w szczególności rodzaj podmiotu zarządzającego – odgrywa kluczową rolę w określaniu zdolności operacyjnych laboratorium miejskiego, w tym dostępu do finansowania i wsparcia instytucjonalnego czy eksperckiego. Co więcej, postawa władz samorządowych to kluczowy czynnik umożliwiający rozwój miejskich laboratoriów, w których proaktywne władze lokalne sprzyjają innowacjom w ramach *pentahelisy* interesariuszy²⁴. Choć *urban laby* cechuje wysoka elastyczność, to ich skuteczność jest powiązana z kontekstem lokalnym, pozycją projektu i jego poszczególnych aktorów. Obecnie w polskiej przestrzeni działają głównie *urban laby*, które nie mają specjalizacji i funkcjonują w strukturach urzędu. Stanowią one łącznik między różnymi interesariuszami, realizującymi wspólnie zróżnicowane tematy i projekty miejskie.

Na podstawie przeprowadzonego badania sformułowano cztery scenariusze eksploracyjne, różniące się typem podmiotu zarządzającego oraz zakresem tematycznym działalności, tj.:

Scenariusz 1. *Urban Lab* wyspecjalizowany w strukturach urzędu miejskiego.

²⁴ B. Piziak [i in.], *op.cit.*

Scenariusz 2. *Urban Lab* wyspecjalizowany poza strukturami urzędu.

Scenariusz 3. *Urban Lab* wielopłaszczyznowy w strukturach urzędu.

Scenariusz 4. *Urban Lab* wielopłaszczyznowy poza strukturami urzędu.

Urban lab działa pod zarządkiem gminy, koncentrując się na wąskim, zdefiniowanym zakresie tematycznym (scenariusz 1), często odpowiadając na potrzeby wybranej grupy lub na konkretne wyzwanie miejskie. Działania *urban labu* są ukierunkowane na jedno zagadnienie bądź grupę podobnych zagadnień. Tematyka, którą się zajmuje, jest wynikiem diagnozy i analizy otoczenia instytucjonalnego, w jakim funkcjonuje. Umocowanie laboratorium miejskiego w strukturach administracji samorządowej zapewnia ciągłość jego funkcjonowania i wsparcie instytucjonalne, nadając ramy jego sprawczości. Wpływa to na jego wiarygodność w oczach mieszkańców, sprawczość i współodpowiedzialność w zarządzaniu miastem.

Funkcjonowanie wyspecjalizowanego *urban labu* może odbywać się również niezależnie od administracji publicznej (scenariusz 2). Wpływa to na wybór obszaru działania podyktowanego interesami wybranej grupy tworzącej inicjatywę. Niezależne laboratorium cechuje większa swoboda w zarządzaniu, możliwość pozyskiwania finansowania zewnętrznego i łączenia różnych źródeł. Przykładem wyspecjalizowanego *urban labu* jest Campus Living Lab, funkcjonujący na Uniwersytecie Jagiellońskim i realizujący działania w zdiagnozowanych obszarach strategicznych dla uczelni²⁵ czy Open Space w Cieszynie, będący platformą dla dzieci uczących się w chmurze, prowadzony przez fundację Open Minded²⁶.

Wielotematyczny *urban lab* (scenariusz 3) jest otwarty na ciągłą diagnozę, zbieranie pomysłów i włączanie interesariuszy w proces miastotwórczy. Kluczowe jest delegowanie odpowiedzialności na pomysłodawców, którzy będą umożliwiać proces prototypowania i pilotażu. Zalety *urban labu* niemającego tematycznego scenariusza rozwoju, a będącego w strukturach urzędu, to pewna ciągłość funkcjonowania, wsparcie instytucjonalne urzędu. Zakres funkcjonowania pokrywa się z obszarami, którymi zarządza miasto, od projektowania przestrzeni publicznych do edukacji. Przykładami takich laboratoriów miejskich były *urban laby* w Rzeszowie i Gdyni²⁷. W takim kierunku rozwijany był także pierwszy *urban lab* metropolitalny – MetroLab GZM, wspierający funkcjonowanie Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. Ich działanie opierało się na rozwiązywaniu bieżących problemów zgłaszanych przez mieszkańców czy urzędników.

²⁵ B. Jałocha, *Wykorzystanie koncepcji living labu w praktyce zarządzania (z) interesariuszami projektów*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, 2023, z. 193, s. 107–120.

²⁶ Fundacja Open-minded, <https://www.facebook.com/FundacjaOpenmindedCieszyn> (11.04.2025).

²⁷ B. Piziak, M. Bień, *op.cit.*

Wielotematyczny *urban lab* działający poza administracją publiczną (scenariusz 4) może natomiast kłaść większy nacisk na sieciowanie działań przy większej elastyczności we współpracy i braku zależności politycznych. Cechować go będzie zdolność do realizacji odważnych projektów i oddolnego budowania silnych relacji społecznych.

Zakończenie

Wśród najczęściej diagnozowanych trudności współczesnych miast w Polsce wymienić można wysoką dynamikę starzenia się populacji oraz systematyczny odpływ młodych mieszkańców, szczególnie osób w wieku wczesnoprodukcyjnym do miast metropolitalnych na studia, do pracy. Przyczyn tego zjawiska upatruje się w braku perspektyw zawodowych, niskiej atrakcyjności przestrzeni miejskiej oraz niedopasowaniu oferty usługowej do potrzeb osób młodych. Choć niemożliwe jest równoczesne i kompleksowe rozwiązanie wszystkich tych problemów w skali makro, możliwe są stopniowe mikrointerwencje podnoszące jakość życia. Generatorem takich rozwiązań w środowisku miejskim stają się *urban laby*, które sprawdzają się w polskich miastach jako platformy dla testowania i wdrażania innowacji. Odpowiadają one na potrzeby mieszkańców i są przez nich współtworzone.

Wdrożenie wielopłaszczyznowych *urban labów* w Rzeszowie i Gdyni (scenariusz 3) pokazało wysokie zaangażowanie młodych jako grupy docelowych odbiorców. *Urban laby* stały się miejscem dla ludzi młodych, a funkcjonowanie rzeszowskiego laboratorium samoistnie osiągnęło specjalizację tematyczną (scenariusz 1), równocześnie nie wykluczając innych grup odbiorców. Jednocześnie zdiagnozowano lukę w politykach sektorowych polskich miast na rzecz grupy wiekowej 13–35 lat. Dostrzeżono wyraźną potrzebę wdrożenia instrumentu miejskiego, który integrowałby rozproszone działania adresowane do młodych ludzi, gdyż często są oni traktowani jako obywatele „drugiej kategorii”²⁸. Termin ten kontrastuje z koncepcją „pełnego obywatela”, który posiada wszystkie prawa i obowiązki, a status ten zwykle osiąga się z wiekiem i niezależnością ekonomiczną²⁹. Czynniki te przyczyni-

²⁸ A. Olser, H. Starkey, *Learning for cosmopolitan citizenship: theoretical debates and young people's experiences*, "Educational Review", 2003, nr 55 (3), s. 243–254; B. Checkoway [i in.], *Young people as competent citizens*, "Community Development Journal", 2003, nr 38 (4), s. 298–309; R. Smith [i in.], *Young people as real citizens: towards an inclusionary understanding of citizenship*, "Journal of Youth Studies", 2005, nr 8 (4), s. 425–443.

²⁹ A. Sharkey, R. Shields, *Abject citizenship – rethinking exclusion and inclusion: participation, criminality and community at a small town youth centre*, "Children's Geographies", 2008, nr 6 (3), s. 239–256.

ły się do stworzenia założeń rządowego programu *Urban Lab – Miasto dla Młodych*.

Młodzi mieszkańcy, dzięki swojej energii i potencjałowi kreatywnemu, mogą odegrać istotną rolę w przeciwdziałaniu stagnacji społecznej i kurczeniu się miast, a także wspierać procesy rewitalizacji miast marginalizowanych w sferze społecznej i gospodarczej³⁰. Miasta ulegające procesom peryferyzacji powinny tworzyć *urban laby* dla aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i wzmacnianiu sprawczości młodych. Model *urban labu* przewiduje odejście od hierarchicznego podziału ról i otwiera samorządy na głos różnych interesariuszy, tworząc platformę dialogu i współpracy. Jest to odpowiedź na rosnący trend budowania autonomii miast jako siły napędowej ich rozwoju.

Projekt *Urban Lab – Miasto dla Młodych* zakłada testowanie modelu miejskiego laboratorium skoncentrowanego na potrzebach młodych mieszkańców przy współpracy z wybranymi miastami. Celem projektu jest stworzenie fizycznej przestrzeni spełniającej oczekiwania ludzi młodych, w której mogą spędzać czas i realizować własne aktywności. Działania projektowe mają zainicjować proces budowania lokalnych mechanizmów partycypacyjnych, umożliwiających młodemu pokoleniu aktywne współtworzenie i współzarządzanie miastem. W tym wymiarze projekt wzmacnia proces edukacji w rozwijaniu kluczowych kompetencji, trendu określonego w diagnozie *Koncepcji Rozwoju Kraju 2050*.

Bibliografia

- Cardoso R., Meijers E., *Metropolisation: the winding road toward the citification of the region*, "Urban Geography", 2020, nr 42 (1), doi: 10.1080/02723638.2020.1828558.
- Checkoway B. [i in.], *Young people as competent citizens*, "Community Development Journal", 2003, nr 38 (4).
- Cybulska M., Dziemianowicz W., *Po prostu foresight! W kierunku dojrzałości strategiczno-foresightowej samorządów*, Warszawa 2024.
- Dziemianowicz W., Jurkiewicz I., *Megatrendy społeczno-gospodarcze w kontekście Koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy światowe*, Warszawa–Kraków 2023.
- Gonçalves T., Borzacchiello da Silva J., de Araújo E., *From Urbanization to Metropolization: A Conceptual Approach*, „Sociedade & Natureza”, 2024, nr 36 (1), <https://doi.org/10.14393/SN-v36-2024-71630>.
- Hasson F., Keeney S., McKenna H., *Revisiting the Delphi technique – Research thinking and practice: A discussion paper*, "International Journal of Nursing Studies", 2025, nr 168, <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2025.105119>.

³⁰ P. Oswalt, *Shrinking Cities – Volume 1: International Research*, Hatje Cantz 2005; P. Śleszyński, *op.cit.*; B. Sroka, *op.cit.*

- Heijden K. van der, *Planowanie scenariuszowe w zarządzaniu strategicznym*, Kraków 2000.
- Jałocha B., *Wykorzystanie koncepcji living labu w praktyce zarządzania (z) interesariuszami projektów*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, 2023, z. 193, <https://doi.org/10.33119/SIP.2023.193.6>.
- Janas K., Piech K., Trzepacz P., *Współczesne i prognozowane przemiany ludnościowe polskich miast* [w:] *Przemiany demograficzne miast Polski. Wymiar krajowy, regionalny i lokalny*, red. R. Krzysztofik, Warszawa–Kraków 2019.
- Karlsen J., *Design and application for a replicable foresight methodology bridging quantitative and qualitative expert data*, „Eur J Futures Res”, 2014, nr 2 (40), <https://doi.org/10.1007/s40309-014-0040-y>.
- Klasik A., *Studia prospektywne i analiza strategiczna* [w:] *Planowanie strategiczne*, red. A. Klasik, Warszawa 1993.
- Ley B. [i in.], *At Home with Users: A Comparative View of Living Labs*, „Interacting with Computers”, 2015, nr 27 (1), s. 21–35. <https://doi.org/10.1093/iwc/iwu025>.
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Załącznik II do projektu KRK 2050: *Metodyka opracowania KRK 2050*, Warszawa, 2024.
- Ogonowski C. [i in.], *Designing for the Living Room: Long-Term User Involvement in a Living Lab*, „CHI 2013: Changing Perspectives, Paris, France”, 2013.
- Olser A., Starkey H., *Learning for cosmopolitan citizenship: theoretical debates and young people's experiences*, „Educational Review” 2003, nr 55 (3).
- Oswalt P., *Shrinking Cities – Volume 1: International Research*, Hatje Cantz 2005.
- Piskórz M., Stokowski M., *Foresight Edu. Wprowadzenie do pracy z przyszłością*, Busola Trends 2025.
- Piziak B., Bień M., *Jak zrobiliśmy urban lab. Wnioski i rekomendacje z pilotażowego wdrożenia w Gdyni i Rzeszowie*, Kraków–Warszawa 2021.
- Piziak B. [i in.], *Exploring Urban (Living) Labs: A Model Tailored for Central and Eastern Europe's Context*, „Sustainability”, 2023, nr 15 (16), <https://doi.org/10.3390/su151612556>.
- Pumain D., Moriconi-Ebrard F., *City size distributions and metropolisation*, „GeoJournal”, 1997, nr 43, <https://doi.org/10.1023/A:1006833025206>.
- Ramirez R., Wilkinson A., *Strategic Reframing*, Oxford, 2018.
- Runge J., Runge A., *Mechanizm konkurencyjnego rynku pracy jako cecha rozwoju demograficznego* [w:] *Przemiany demograficzne miast Polski. Wymiar krajowy, regionalny i lokalny*, red. R. Krzysztofik, Warszawa–Kraków 2019.
- Sharkey A., Shields R., *Abject citizenship – rethinking exclusion and inclusion: participation, criminality and community at a small town youth centre*, „Children's Geographies”, 2008, nr 6 (3), <https://doi.org/10.1080/14733280802183973>.
- Skulimowski A., *A Foresight Support System to Manage Knowledge on Information Society Evolution* [w:] *Social Informatics. Lecture Notes in Computer Science*, red. K. Aberer [i in.], Berlin 2012, https://doi.org/10.1007/978-3-642-35386-4_19.
- Skulimowski D., Kluz D., *Wielorundowa analiza delficka jako narzędzie grupowego wspomagania decyzji*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2016.
- Smith R. [i in.], *Young people as real citizens: towards an inclusionary understanding of citizenship*, „Journal of Youth Studies”, 2005, nr 8 (4).
- Sroka B., *Dychotomia procesu urbanizacji, czyli rozlewanie miast kurczących się w kontekście systemu planowania przestrzennego*, Kraków–Warszawa 2021.
- Śleszyński P., *Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*, „Przegląd Geograficzny”, 2017, nr 89 (4).

Ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz.U. 2017, poz. 730).

Wright G., Bradfield R., Cairns G., *Does the Intuitive Logics Method – and Its Recent Enhancements – Produce ‘Effective’ Scenarios?*, “Technological Forecasting and Social Change”, 2012, nr 80 (4), <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2012.09.003>.

Urban laboratories (urban labs) programme foresighting in Polish cities

Abstract

A foresight study was conducted to identify potential directions for the development of urban labs in Poland, informed by the National Development Concept 2050. The paper addresses a research gap concerning the integration of foresight and urban labs within public policy. Both methods combine problem-based and innovative solution-base approaches, whereas stakeholders, lay-citizens engagement is mandatory. However, methods differ in their operational nature-foresight is rooted in future-oriented strategic planning, whereas urban labs focus on testing and co-creating solutions within real urban environments. A case study of the “Urban Lab – City for the Young” program, which was designed to develop and implement urban labs that actively engage young city residents. This initiative aims to respond to pressing challenges, including Poland’s deepening demographic crisis.

Keywords: foresight, urban lab, living lab, urban policy, smart city, shrinking city